

İslam Beldelerindeki Arızalı Hukuk Sistemleri Kadınları ve Aileleri Yüzüstü Bırakıyor

İslam Ümmeti birdir. Pratikte baktığımızda ise 50'den fazla ulus devlete bölünmüşüz. Her devletin kendi anayasası var. Saf İslami hükümlerin tatbik edilmesinde ise neredeyse hiç veya çok az bir farklılık bulunmaktadır. İslami ülkelerin çoğunluğu sözde İslam hukukunun öneminden bahsetseler de bir yandan beşer aklından çıkan hukuku tatbik ederler. Mevcut devletlerin mekanizması yasama, yürütme ve yargının ayrılması üzerine kurulu. Bu üç kurumun ürettiği, uyguladığı ve korudu kanunlar devlette yaşayan vatandaşların hayatlarının temelini oluşturmaktadır. Bu kurumların üyelerinin rolü ise insanların günlük hayatlarında karşılaştıkları sorunları çözmek üzere yasalar oluşturmak, uygulamak ve bunları korumaktır. Ne var ki bu kurumların bizzat kendileri de sorunun bir parçası olabiliyor ve bugün İslam dünyasında bu vakıya şahit oluyoruz.

Bilhassa kadınların hayatları bir yığın çözüme kavuşturulamayan sorunlarla dolu. Her gün birçok Müslüman kadın zorla evlendiriliyor. Evlendikten sonra aile içi şiddet gibi sorunlarla karşılaşabiliyorlar. Evliliğin sonlandırılmasını talep etmeleri ise son derece zorlu bir sürece yol açabiliyor. Boşanmayı veya "hul" yolu ile boşanmayı başaran kadınlar ise hakları olan mehirlerini veya şahsi mülklerini almakta zorluklar yaşayabiliyorlar veya çocuklarının velayeti veya nafaka sorunları ile karşılaşabiliyorlar. Bunlara dair sayısız yürek burkan hikâyeler her gün gazetelerde yer almaktadır. Bu sorunların sebepleri ise çokça tartışılmaktadır. İnsan hakları kuruluşları dini ve kültürel değerleri suçluyor. Ancak bir kez ortaya çıkan sorunları aileleri aracılığı ile çözmeye güç yetiremeyen kadınlar bu sefer devletin hukuk sistemine başvurmakta. İslam beldelerindeki laik yasaların hükmettiği hukuk sistemi ise kadınların sorunlarını kolayca çözülmesini garanti etmiyor. Yasalar ve bürokratik işlemler o kadar verimsiz ki kadınlara sorunlarının çözülmesi için adalete başvurmak için neredeyse imkân vermiyor.

2011 yılında "Express Tribune" adlı gazetede Pakistanlı bir kadın hakkında bir haber yayınladı. Mai isimli kadının; erkek kardeşinin güçlü bir aileden kadınla ilişkide bulunduğu iddia edilince, saldırıya uğramış, ırzına geçmişti. Saldırganları mahkemeye vermiş ama sadece birisi suçlu bulunmuş diğerleri ise bir alt mahkeme tarafından beraat ettirilmişti. Mai yargıtaya müracaat etmiş ama yargıtayın bir karara varması 5 yıl sürdükten sonra alt mahkemenin kararını onaylamakla sonuçlanmıştı.

Mahkemelerin verimsizliğine ve gereksiz yere davaları uzatmasına dair bu örnek ne münferit bir vakadır ne de mevcut sistemin yargısındaki tek sorundur. Sıradan insanın altından kalabileceğinin çok üstündeki maliyetler ise başka bir engel teşkil etmektedir. Aynı haberde bir başka vaka da yer almaktaydı. 6 yaşındaki kızlarına tecavüz edilen bir aile, "Tecavüze Karşı Savaş" adlı bir STK'dan yardım aldığı halde adalet arayışlarında 150 bin Rupî harcamak zorunda kalmıştı. Çocuğun babasının geliri ise haftalık 3 bin Rupî'yi geçmiyordu.

İslam beldelerindeki adalet sistemi hem ağır işliyor hem verimsiz ve hem de pahalı. Pakistan Hukuk ve Adalet Komisyonu'nun topladığı verilere göre ülke genelinde 1 milyon 954 bin 868 mahkeme davası hala karara bağlanmamış. Dolayısıyla davaların uzamasına yol açıyor. Hâlbuki adalette süratlilik Anayasa'nın 9. Maddesine göre hem her vatandaşın hakkı hem de 37 (d) Maddesine göre devletin temel sorumluluklarındandır. Express Tribune'da yayınlanan bir rapora göre mahkemelerde davaların sonuçlanması on yıllar sürebiliyor ve dava masrafları davacının gücünü kat kat aşılıyor.

Mahkeme sisteminin verimsizliğini açıklamak için ilgilenmek zorunda oldukları dava sayısının çokluğu yetiyor. Halihazırda, "Dawn" Haber'de yayınlanan bir rapor; Pakistan mahkemelerinde sonuçlanmamış 1.8 milyon dava olduğunu açıklıyor. Bunun sebebi ise laik sistemin oluşturduğu sorunların boyutudur. Toplum gayri İslami gelenek ve inanışlarla dolmuş taşıyor. Bunlar evlilik dışı ilişkiler, şiddet, evlilikten maddi beklentilerden kaynaklı çatışmalar ve karı kocanın ve başka aile fertlerinin birbirlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmemesi gibi sorunlar doğurmaktadır. İslam beldelerindeki mahkemelerinin aşırı yüklü olması da yine bu devletlerdeki hukuk sisteminin bozuk yapısından kaynaklanmaktadır. Bu hukuk sistemleri Batılı modellere göre şekillendirilmiştir ve mahkeme sisteminde temyiz mahkemeleri, yargıtay gibi farklı katmanların bulunması da bir davada adaletle hükmetmeyi geciktirmektedir. Bundan dolayı bir davanın çözüme kavuşması yıllar sürebiliyor. Ayrıca beldelerimizdeki laik ve başka gayri İslami rejimlerin gerçek anlamda halka adalet temin edip sorunlarını çözmek gibi bir sorunları yok. Onlar daha çok koltuklarını ve güçlerini korumanın derdindedir. Bu nedenle nitelikli ve yeterli sayıda mahkemelere, hâkimlere ve yargının başka gereksinimlerine yatırım yapmıyorlar.

Üstelik beldelerimizdeki hukuk sistemleri eskiden İslami yönetimde olduğu gibi artık evliliklerin birliğini ve aile yapılarını korumaya yönelik çalışan devletin bir kolu değiller. Mahkemeler zorla evliliklerle veya mehrin verilmediği davalarla veya başka aile içi sorunların çözümünüyle etkili bir şekilde ilgilenmiyorlar. Artık evlilik içi anlaşmazlıklarda evliliği kurtarmak için arabuluculuk yapan veya kadını aile içi şiddetten koruyan veya erkeğin ailesinin bakımını hakkıyla yerine getirmesini temin eden veya karı kocanın birbirine karşı görevlerini hakkıyla yerine getirmesi için çalışan etkili bir araç değiller. Hatta boşanma veya çocuk velayeti davalarının çözüme kavuşması çok uzun süreler almaktadır. Bunun neticesinde hem erkek, hem kadın hem de çocuk arafta kalıp hayatlarını devam ettirmeleri imkânsız kılınıyor. Bu durumların doğurduğu yüksek mali yük bir tarafa, insanlar mutsuz ve tahammül edilemez evliliklere uzun süreler katlanmak zorunda bırakılıyor. Adaletsiz ve sefil bu hukuk sistemini daha da kötüleştiren ise bir de davaların sonucunu etkileyen güç ve paranın etkisi de söz konusu olmasındır.

Dünyanın birçok ülkesinde sayısız insan bu sorunlarla karşılaşmıştır. Ancak İslam beldelerine odaklandığımızda sorunun başka bir boyutu daha ortaya çıkmaktadır. Anayasayı oluşturan kanunların kaynağına baktığımızda görüyoruz ki bir devlet laik demokratik siyaset sistemi üzerine kurulmuşsa onun hukuk sistemi de laik demokratik sistem üzerine kurulu olmak zorundadır. Pakistan ile diğer ülkeler arasındaki fark hukuk sisteminden değil anayasa hukukundan kaynaklanmaktadır. Pakistan gibi İslami ülkeler Şeriat kanunlarını uyguladıklarını iddia etmekte. Yani şu bir gerçektir ki onların anayasaları ve dolayısıyla hukuk sistemleri de laik yasalar üzerine inşa edilmiştir. Doğal olarak kadınların karşılaştıkları sorunlar ne İslam hukukundan ne kendilerine sunulan çözümlerden ne de kadınların ve ailelerin karşılaştıkları sorunları çözmekten aciz olan yargının vermiş olduğu kararlardan kaynaklanmaktadır. Bunun tek bir sebebi vardır, o da günümüz İslam beldelerinde ailelerin sorunlarını önlemek ve çözmek için Yaraticımızın indirdiği kanunların hiçbirisinin mevcut olmayışıdır.

Mart 2016'da Pakistan'ın İslam İdeolojisi Konseyi Başkanı Muhammad Khan Sherani, kadınların haklarının İslam hukukuyla çok iyi korunduğunu söylemişti (CBSnews). Bu konuda kesinlikle haklı... İslam hukuku gerçekten kadınları, haklarını ve ailelerini korumaktadır. Sorun ise İslam hukukunun - en saf ve laik sistem tarafından kirletilmemiş haliyle - günümüz İslam beldelerinde tatbik edilmiyor olmayışıdır. Belki de bunun en net kanıtı; Suudi Yüksek Yargı Konseyi Başkanı, Şeyh Saleh bin Humaid'in şu açıklamasıdır: Şöyle demişti: *"Tüm dünyadan en iyi hukuk sistemlerini alacağız."* Bir yandan da bunların İslam'ın Şeri hükümlerinin temellerini oymayacağına da söz verdi. Eğer kararların temeli İslam ise ve eğer

Müslümanlar olarak bizler Allah'a güveniyorsak ve hiç şüphesiz O'nun sözünün en üstün söz olduğundan eminsek, nasıl olur da 'en iyi' hukuk sistemlerinden alıntı yapacağımızı söyleyebiliriz? En iyi hukuk sistemini İslam sunmuyor mu? Müslümanlar olarak tüm sorunlarımızı çözebileceğimiz ve kadınların ve çocukların dâhil herkesin haklarını temin edebileceğimiz kapsamlı bir hukuk sistemine sahipken bizler neden başka hukuk kaynakları arayalım ki?

İslam dünyasındaki hükümetlerin temsilcileri tarafından yapılan açıklamaların tümü, ortaya çıkan sorunların hukuk sisteminin İslami olmayışından ve dolayısıyla İslami hükümlerin tatbik edilmeyişinden kaynaklandığını göstermektedir. Kanunların ya Şeri hükümlere dayandığı ya da Şeri hükümlerden esinlendiği iddia edilse de bu iddia doğru olmaktan çok uzak. İslam beldelerindeki yöneticiler İslami hükümler ile devletin anayasası arasında ayırım yapmaktalar, ikisi arasında açık bir ayırım yapmaktalar ki bu kesinlikle olmaması gereken bir ayırmadır. İslam ile yasama arasında ayırım yapmak hukuki kararlarda tek referansın İslam olmadığını göstermektedir.

Pakistan Anayasa'sının 227. Maddesi'nde tüm kanunlar "Kur'an'ı Kerim'in ve Sünnet'in içerdiği hükümlerle uyumlu hale getirilmelidir [...] ve bu hükümlere muhalif hiçbir kanun yürürlüğe sokulamaz." denmektedir. Hukuk sisteminin temelini anayasa oluşturmaktadır. Ve bu madde mevcut hukuk sistemi ile İslam arasındaki ilişkiye dair apaçık bir talimat içermektedir. Ancak gerçekte hukuk sistemine kanunların temelini Kur'an ve Sünnet yapmayı emretmek yerine, laik fikirleri kullanarak Kur'an ve Sünneti yorumlamayı emretmişler.

Zira İslam beldelerindeki siyasi sistem, yürütme ve yasama ve tüm yargı organların kökleri sömürgeci hâkimiyetin laik sistemine dayanmaktadır. Pakistan'ın siyasi ve hukuki sistemi "Government of India Act, 1935" (Hindistan Hükümeti Yasası, 1935) üzerine kuruludur ki bu yasa İngiliz sömürge yönetiminin sonucudur ve bağımsızlığının ilanından sonra ülkeye geçici anayasa olarak yerleştirilmiştir. Anayasa'nın bazı alanlarında değişiklikler ve uyarlamalar yapıldıysa da temel hukuki yapısı ve işleyişi hala İngiliz yönetiminin kalıntıları üzerine kurulu.

Afganistan'da aynı şekilde laik sistem üzerine kurulmuştur. Hatta gayri-İslami kuruluşlar da bunu teyit etmektedir. USIP'in (Birleşmiş Milletler Barış Enstitüsü) Mart 2015'te yayımladığı özel raporunda, kültür, geleneksel hukuk ve dini hukuk arasındaki 'fay hatlarının' nerede olduğunun belli olmadığı ifade edilmektedir. Zira ülkenin yasal yapısı kanunları yorumlarken her üçünden de bir karışım uygulamakta. Aynı haberde bu kuruluş kayıt dışı olarak önde gelen bir hukukçudan alıntı yapmış. Bu hukukçu Afganistan'ın geleneklerinin ve değerlerinin %99 İslam'dan olmadığını ifade etmiş.

Buna rağmen, ülkedeki İslami kurumların kanunların İslam'a aykırı olmasını engellediğine inanıyor. Ancak bu kurumlarda yer alan hukuk uzmanları da laik sistemin yetiştirdiği kişiler. Afganistan Analyst ağına göre ülkedeki ulema şu an hükümetin arkasını kolluyor ki kendileri de hükümetteki yerini kaybetmesin. Pakistan'da İslam İdeolojisi Konseyi'nin 8 üyesi var. Ancak bunlardan sadece üçü âlimken diğer beşini Cumhurbaşkanı ve kabinesi seçmiştir. Bu da laik yasama ve yürütmenin İslami kurumlar üzerindeki apaçık tesirini göstermektedir. Laik sistem ayrıca, İslam İdeolojisi Konseyi ve Pakistan'ın Federal Şeriat Mahkemeleri ve Afganistan'ın Ulema Konseyi gibi kurumların gücünü de kısıtlamıştır. Bu kurumlar kanunların gayri-İslami olduğunu beyan edebiliyorlar ama bu kanunların gerçekten değiştirilmesini sağlayamıyorlar. Bu durum kadınlara dair kanunlar dâhil şeriat hukukunun her alanı için geçerlidir. Konseyin önerileri bağlayıcı değildir. Görevi tamamen mevzuatla kısıtlıdır ve İslam'ın kadına vermiş olduğu hakların yerine getirilmesi için hiçbir yaptırım gücüne sahip değildir.

Bundan kaynaklanan sorunları 2016 yılında Pakistan'da aile içi istismar kanunu yapılırken çıkan tartışmalarda görülmüştür. Medya ve hükümet bu kanunu kadını şiddete karşı korumanın bir yolu olarak reklam ettiler. Ancak İslam İdeolojisi Konseyi kanunun içerdiği bazı ayrıntıların İslam dışı olduğunu ileri sürünce, kanun hiçbir zaman yürürlüğe girmedi. Fakat bir alternatif de sunmadılar çünkü Konsey'in görevi mevcut yasaları gözden geçirip hükümete değişiklik önermekten ibaret. Böyle olunca da kadınların sorunları yine çözülmeden ortada kaldı, hukuk sisteminden hiçbir koruma göremediler ve kendilerine zulm edenlere karşı da hiçbir adalet elde edemediler.

Mevcut yargı belirli kesimlerin haklarını korurken başka kesimlerin ciddi şekilde mağdur edilmesini temin etmektedir. USIP-PTRO tarafından yayımlanan bir araştırma USIP'in bir özel raporuna dayanarak gelenek ve din arasındaki en büyük çatışmaların evlilik, boşanma ve kadınların miras hakları alanlarında olduğunu ortaya koymuştur.

Afgan toplumunda ise yargı sisteminin erkekleri kadınlara tercih ettiği çünkü kadınların mağdur edilmesine izin verildiği söylenmektedir. Uluslararası bir sivil toplum örgütü olan Global Rights'ın 2006'da yaptığı bir araştırmada Afgan kadınlarının % 85'inin fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddete maruz kaldığı veya zorla evlendirildiği tespit edilmiş. Pakistan'da ise bir kadının evlenme hakkının nasıl elinden alındığına dair bir örnek de "Hak Bahşiş" adı altındaki uygulamadır. Bu uygulamada kadın Kur'an'la evlendiriliyor. Böyle bir şeye İslam asla müsaade etmediği halde Pakistan hükümeti binlerce kadının böylesi bir akıbeta uğramasına engel olmadı. Bu uygulamayı daha da tiksindirici kılan ise ailenin mülkiyetinin aile içinde kalması için yapılmasıdır.

Pakistan ve Afganistan'daki kadınların karşılaştıkları bir başka ortak sorun ise miras hakları ile ilgili. Pakistan Today gazetesinin yaptığı bir araştırmada Pakistanlı kadınların %60'ının miras haklarını elde edemediklerini göstermektedir. Diğer %40 miraslarını alıyorlar fakat mülkleri üzerinde tasarruf ve yetki haklarını alamıyorlar. Bu sorunların suçlusu olarak da düpedüz toplumdaki geleneksel uygulamalar ve yargı sisteminin acizliği gösterilmektedir. Aileleri tarafından dışlanıp ortada bırakılmasınlar diye Afganistan'da kadınlar mirastan paylarını talep etmeye cesaret bile edemiyorlar. Tüm bunlar Afgan toplumunda hâkim olan gayri İslami adet ve geleneklerin sonucudur ve Afgan kadınlarının %50'sini etkileyen bir sorundur.

Sonuç olarak, İslam beldelerindeki hukuk sistemleri hızlı ve etkili bir şekilde davaları sonuçlandırmaktan ve kadınların ve aile birliklerinin karşılaştığı sorunları çözmekten acizdir. Dolayısıyla da sorunların daha da kemikleşmesine ve kötüleşmesine ve evlilik ve aile hayatında daha fazla aşılabilir inatçı sorunların oluşmasına yol açmaktadır. Mahkemelerde aşırı fazla dava sayısı, pahalı ve yozlaşmış mahkemeler birçok kadın için adalet temin etmede aşılabilir bir engel oluşturmaktadır. Kadınların başındaki sorunları gidermek için gerçek çözüm kanunlarda bireysel ve yamalı bohça çözümler değil ancak toplumun bizzat kökten değişmesiyle elde edilir. Bu öyle bir değişimdir ki tüm pislikleri kökünden temizleyip sıfırdan bir başlayarak yerine fikirleriyle, kanunlarıyla ve devlet kurumlarıyla kadınlara, erkeklere, çocuklara, evliliğe ve tüm aile yapılarına karşı saygı ve korumayı yerleştirecek bir sistemin uygulanmasıdır. Bunu sunan ise SADECE İslam nizamıdır.

Hizb ut Tahrir Merkezi Medya Bürosu adına

Fatima Musab

Hizb ut Tahrir Merkezi Medya Bürosu üyesi